

Asia: VN/27236/2020

Kansallista yritysvastuulakia koskeva arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

1) Lausuntonne yleisesti arviomuistiosta.

Muistio ei esitetä varsinaisia perusteluja eikä tietoja, minkä pohjalta yritysten huolellisuusvelvoitteesta säätäminen olisi aidosti poissuljettava vaihtoehto. Keskeisenä perusteena mainitaan oletus siitä, että sääntely lisää suomalaisyritysten kustannuksia ja heikentää sitä kautta niiden kilpailuasemaa markkinoilla.

Koska vastuullisuusasiat otetaan maailmanlaajuisesti entistä paremmin ja tarkemmin huomioon, voitaisiin päinvastoin olettaa, että suomalaisten yritysten riittävän varhainen profiloituminen vastuullisina toimijoina antaa niille kilpailuetua. Mikäli muutosta ihmisoikeuksien huomioimisessa halutaan, se myös edellyttää edelläkävijöitä ja suunnannäyttäjiä. Kuten arviomuistion sivulla 32 todetaan, ohjeistustasoisella huolellisuusvelvoitteella ei ole todistettavasti ollut laaja-alaista vaikutusta ihmisoikeuksien parempaan huomioimiseen.

2) Lausuntonne kansalliseen yritysvastuusäätelyyn ryhtymisestä.

Kansallisen yritysvastuulain valmistelua tulee jatkaa ja tuoda laki eduskuntaan tämän hallituskauden aikana.

3) Lausuntonne muistiossa esitetyistä sääntelyvaihtoehdoista (velvoitteen sisältö, soveltamisala ja seuraamusjärjestelmä).

Sääntelyn tulee olla voimassa yhtä lailla Suomessa kuin ulkomaillakin, eikä sen ole tarkoituksenmukaista korvata olemassa olevaa lainsäädäntöä tai asettaa jo olemassa olevia alempia velvoitteita (vrt. Saksan malli), vaan toimia suojana siltä osin, kuin sääntelyn alaisia velvoitteita ei ole jo olemassa.

Ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen tulee perustua kansainvälisissä yritysvastuustandardeissa määriteltyyn asianmukaisen huolellisuuden prosessiin. Tämä tarkoittaa yrityksille velvollisuuksia tunnistaa ihmisoikeusvaikutuksensa, lopettaa, ehkäistä ja lieventää haitallisia vaikutuksia, seurata ja tiedottaa em. toimenpiteidensä vaikuttavuudesta sekä ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin.

Sääntelyn tulisi velvoittaa kiinnittämään huomiota erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Huomiota tulisi kiinnittää myös paikallisten ihmisoikeuspuolustajien roolin, ja heidät tulisi huomioida sidosryhmien osallistumista koskevassa sääntelyssä.

4) Lausuntonne arviomuistiossa esitetyistä sääntelyn ihmisoikeus-, ympäristö- ja yritysvaikutuksista.

Muistiossa mainitaan, että ”Sidosryhmien kuulemiseen olisi harkittava erillistä velvoitetta. Tällainen velvoite voisi olla osa vaikutusten tunnistamista, ehkäisyä ja/tai seuranta. Sääntelyllä olisi mahdollista asettaa velvollisuus ilmoituskanavan käyttöönottamiseen.”

Tämä olisi erittäin tärkeä velvoite sisällyttää lakiin. Ilmoituskanavat voisivat toimia laajemmin ihmisoikeusasioiden esiin tuomisessa, ja nämä tietoon tulleet ihmisoikeusrikkomukset tulisi ottaa käsittelyyn ja parannuksista raportoida. Sidosryhmien kuulemisen tulisi olla pohjana myös ihmisoikeusvaikutusarvioissa.

Arviomuistion yritysvaikutusten arvioinnissa painottuu sääntelytaakka, eikä positiivisia vaikutuksia punnita yhtä painokkaasti. Suomalaisyrittäjien kilpailukyky ei kuitenkaan voi perustua siihen, että ne polkevat ihmisoikeuksia. Jo olemassa olevaa tutkimusta huolellisuusveloitteeseen perustuvista sääntelymalleista olisi ollut myös perusteltua käyttää arviomuistiota tehdessä.

Jokinen Lotta
Kansalaisjärjestöjen ihmisoikeussäätiö KIOS